

Guidade turer till anlagda våtmarker inom Rååns avrinningsområde

2012

Ingegerd Ljungblom

På uppdrag av Rååns vattendragsförbund

Sammanfattning

Under 2012 har 1447 personer deltagit i guidade informationsturer till fem olika våtmarker och å-sträckor längs Råån för att lära sig om vattenvård och Rååns Vattendragsförbunds arbete. Totalt har drygt 6200 personer deltagit i turerna under perioden 2003-2012. Turerna riktar sig till skolor, föreningar och företag.

Syftet med turerna är att öka engagemanget och intresset för vattenvård och i förlängningen underlätta för vattenvårdande åtgärder i framtiden. Turerna går i linje med Länsstyrelsens riktlinjer att resurser behöver avsättas för information som ger ökad insikt och engagemang i samhället om varför olika vattenvårdande åtgärder behövs.

Deltagande grupper 2012 har varit skolklasser från grundskolan upp till komvux. Två föreningar har deltagit. Exkursionerna anpassas till deltagarnas ålder och förutsättningar. Deltagarna får en bild av landskapets förändring under de senaste 200 åren med utdikningar, å-rätningar och omställning av ängs- och betesmarker till åkermark och urban mark. Vidare hur detta påverkat vattenkvalitet, biologisk mångfald och landskapets vattenhållande förmåga och hur man arbetar med detta vid Råån idag. Kopplingar görs till miljömålen. Exkursionerna innehåller mycket praktiska aktiviteter där deltagarna får uppleva livet i en våtmark och arbeta med hotade djurarter, näringskedjor, mäta nitratkvävehalten i vattnet mm. En del i turen är vad deltagarna kan göra själva för att förbättra vattenkvaliteten. Broschyren ”Råån och miljön” och Länsstyrelsens årsrapport ”Miljötilståndet i Skåne” delas ut.

Ett fördjupningsmaterial kring turerna håller på att arbetas fram kontinuerligt och det har redan använts av omkring hälften av de besökande grupperna, trots att det inte är riktigt färdigt ännu. En mindre vandringsutställning om arbete med vattenvård vid åar är på gång och beräknas vara färdig under våren 2013.

Turerna är populära och det finns fler intresserade grupper än platser. 20 av de 28 deltagande skolorna i år hade tidigare deltagit i projektet – 6 skolor och 2 föreningar deltog för första gången.

Bakgrund

Under de senaste 200 åren har stora förändringar skett i landskapet i Skåne. För att vinna åkermark har många våtmarker och mängder av småbäckar dikats ut och lagts ner i rör under marken. Åar har rätats ut och sjöar sänkts. Detta har minskat landskapets vattenhållande förmåga och orsakat både översvämningar och torka. De naturliga processer som tidigare renat vattnet har till stor del satts ur spel, vilket orsakar övergödningssproblem. Den biologiska mångfalden har minskat till följd av förändringarna. Förändringar i jordbruket och djurhållningen har även gjort att arealen slåtttrade marker och naturbetesmarker har minskat betydligt.

Rååns vattendragsförbund är ett samarbete mellan Helsingborgs stad, Landskrona kommun, Svalövs kommun och Bjuvs kommun för att värna om Rååns miljö. Rååns Vattendragsförbund utför kontroller av åns miljöstatus och arbetar med vattenvårdande åtgärder. Förbundet har anlagt ett 60-tal dammar i avrinningsområdet.

Syftet med informationsturerna är att berätta om landskapets förändring och vad detta fått för betydelse för vattenkvalitet, landskapets vattenhållande förmåga och biologisk mångfald och hur Rååns Vattendragsförbund arbetar med dessa frågor längs ån. Förhoppningen är att detta i förlängningen kan ge ökat engagemang hos allmänheten och underlätta vid framtida vattenvårdande åtgärder.

Turerna går i linje med Länsstyrelsens riktlinjer för att lyckas med vattenvården i Skåne. ”För att nå EU:s mål om en god vattenstatus till 2015 krävs [...] ökad insikt och engagemang i samhället om varför olika åtgärder behövs. Resurser behöver därför avsättas för information och för att få allmänheten att känna sig delaktig.” (Miljötillståndet i Skåne).

Bulls måse är en återskapad våtmark på 17 ha och har fått ett mycket rikt fågelliv.

Gymnasieklass i fågeltornet vid Bulls måse.

Innehållet i turerna

Under turerna får deltagarna en bild av hur landskapet har förändrats när det gäller våtmarker, åar och bäckar, ängar och naturbetesmarker och hur detta påverkar vattenkvalitet, landskapets vattenhållande förmåga och biologisk mångfald. Detta kopplas till miljömålen och till hur man i Rååns Vattendragsförbund arbetar med vattenvårdande åtgärder. Med håvar, kikare och bestämningslitteratur undersöks livet i och vid våtmarken. Aktiviteter som att bilda näringskedjor, leta efter boplatser för hotade djurarter knutna till vatten, mätning av närsalthalter i å och damm mm erbjuds. Broschyren "Råån och miljön" och Länsstyrelsens årsrapport "Miljötilståndet i Skåne" delas ut. Även annat material med anknytning till vattenvård visas upp, exempelvis videofilmen "Åar och vattendrag".

Hur lever egentligen djuren vi hittat? Hur stor blir en spigg??

Liten vattensalamander, snäckor och stavlik vattenscorpion att undersöka närmare!

Full aktivitet för att upptäcka livet i den anlagda dammen i Vallåkra. Sedan promenad längs ån upp till naturreservatet Borgen!

Andmaten, den bruna kärnhöken och sländlarven behöver varandra – de hänger ihop i en näringskedja!

Gymnasieelever mäter närsalthalten. Varför är det mindre nitratkväve i dammen än i ån?? Vad stod det för värden i rapporten med vattenundersökningarna?

I Långeberga jämför vi ett traditionellt åkerdike med branta kanter med det restaurerade diket där djur, växter och vatten har gott om plats!

Korten beskriver vilken livsmiljö ett visst djur behöver. Eleverna får sedan gå runt och se om det som djuret behöver finns!

Planscher som visar hur landskapet har förändrats och hur vanliga djur på platsen ser ut.

Fördjupningsmaterial kring turerna

För att underlätta för grupperna att förbereda och efterarbeta sin exkursion håller ett fördjupningsmaterial på att tas fram. Detta är web-baserat och går att nå dels från Rååns Vattendragsförbunds hemsida och dels från www.naturifokus.se. En kompletterande, mindre vandringsutställning om arbete med vattenvård vid åar håller också på att tas fram. Materialet finansieras av Rååns Vattendragsförbund, Segeåns Vattendragsförbund och Vattenråd med bidrag från Region Skåne.

Fördjupningsmaterialet har redan använts av hälften av grupperna, trots att det inte är riktigt färdigt.

Exkursionsmålen

Bulls måse

Bulls måse är med sina 17 ha den största anlagda våtmarken i avrinningsområdet och har sedan den anlades år 2000 fått ett mycket rikt fågelliv. Där häckar bl a gråhakedopping, trana och brun kärrhök. Vid våtmarken finns ett fågeltorn. Bulls måse är en fördämning av Tjutebäcken som är ett biflöde till Råån. Våtmarken är mycket vacker och ett fint exkursionsmål för grupper. I våtmarken kan man hitta många olika arter av vattenlevande djur. Hit får man ta sig med egna transporter.

Långeberga

I Långeberga finns ett antal forskningsdammar. Här finns hästskovåtmarker och man kan jämföra ett traditionellt åkerdike med ett som restaurerats – gjorts bredare och med avfasade kanter för att gynna vattenrening, biologisk mångfald och öka markens vattenhållande förmåga. Informationsskyltar och ett mindre informationshus berättar om landskapets förändring och om vattenvårdande åtgärder. Från taket har man fin utsikt över forskningsdammarna. I anslutning till dammarna ligger ett parti lövskog med ett mycket rikt fågelliv. Från Helsingborg är området lätt att nå med kollektivtrafiken.

Vallåkra

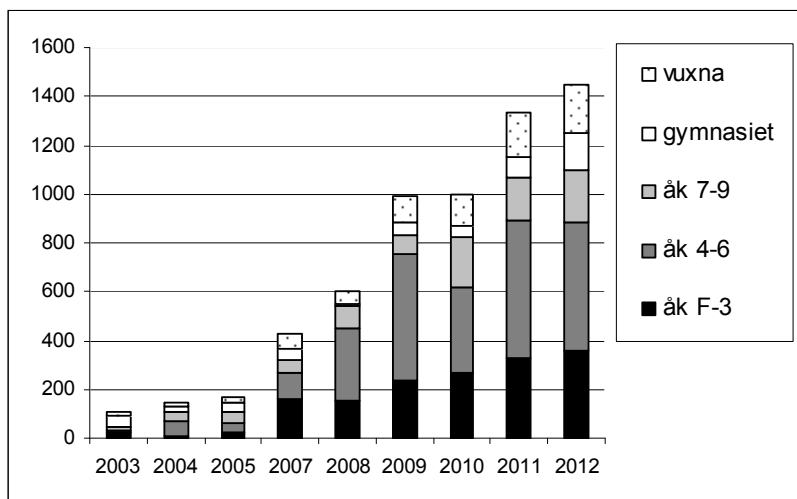
Dammen S Vallåkra är en mycket fin damm som ligger i Vallåkra precis invid Råån. Den är anlagd 1997 och tar emot dagvatten och dräneringsvatten. I dammen kan man hitta många olika arter av vattenlevande djur. Kring dammen är det ett våtmarksområde med vass där man ofta ser brun kärrhök, samt ett lövskogsparti med bl a näktergal. Området runt dammen hålls i ordning av byalaget i Vallåkra. Gräset runt dammen klipps och där finns bänkar och bord. Efter att vi tittat på våtmarken följer en promenad upp i naturreservatet Borgen, ett lövskogsområde med intressant historia och rikt småfågelliv. Det går lätt att ta sig till området då pågatåget stannar nära dammen.

Görarpsdammen, Vasatorp och anlagd damm i Tågarp

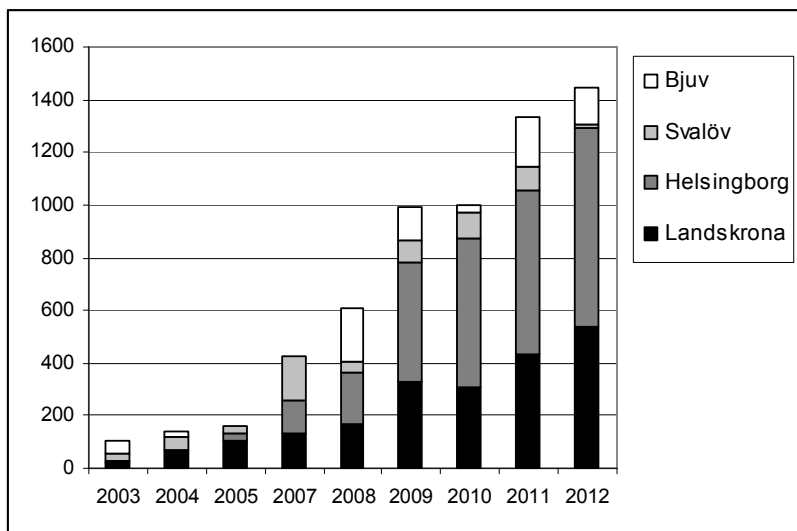
Ett par turer har gått till Görarpsdammen. Den ligger vackert i en sänka omgiven av lövskog nära Rååns dalgång. Den är anlagd 1996 och tar emot dagvatten, dräneringsvatten och vatten från ett biflöde till Råån. Vid besök där har även besök gjorts till en närliggande damm vid åkermark. Både växtliv och djurliv skiljer sig mycket åt mellan dammarna, vilket är intressant att titta på. Några turer har även gått till Vattendragsförbundets anlagda damm Vasatorp i Bruce skog, samt till en relativt nyanlagd damm i Tågarp.

Antalet besökande växer

Under 2003-2012 har 6215 personer besökt anlagda våtmarker i Rååns avrinningsområde under organiserade informationsturer. Grupperna kommer från Helsingborg, Landskrona, Svalöv och Bjuvs kommuner. 28 skolor har deltagit under året. Av dessa hade 20 deltagit tidigare i projektet – 6 skolor och 2 föreningar deltog för första gången. De föreningar som deltog var Naturskyddsföreningen Söderåsen och Ottarps scoutkår. Ett försök gjordes till att inleda ett samarbete med Vuxenskolan. En höstexkursion lades in i deras program, men det blev för få anmälda. Kanske ska försöket göras om i maj månad.

Antalet besökande fördelat på åldersgrupp.

Antal besökande från olika kommuner 2003-2012.

Inbjudan går ut samtidigt till alla kommuner – ”först till kvarn” vid anmälan gäller. Totalt sett har 57% av besökarna kommit från Helsingborgs kommun, 43% från Landskrona kommun, 15% från Bjuv och 13% från Svalövs kommun. Framöver kunde man försöka öka andelen besökare från Bjuv och Svalöv på bekostnad av några grupper från Helsingborg.

Kontakter för projektet: Peter Göransson, Miljökontoret i Helsingborgs stad 042-10 50 03
 Claes Nihlen, Miljökontoret i Helsingborgs stad, 042-10 50 43
 Ingegerd Ljungblom, tel 070-6731281 www.naturifokus.se